

COMENTARIS SOBRE ALGUNES CAUSES D'ERRORS O D'INEXACTITUDS EN LA NOMENCLATURA CATALANA DELS PEIXOS MARINS

Miquel DURAN I ORDINYANA

En el curs de la revisió que estic fent de la nomenclatura catalana dels peixos marins, he comprovat l'existència d'errors i inexactituds —a voltes molt greus— tant en els noms que han estat proposats com a nom estàndard d'algunes espècies com en l'establiment d'equivalències entre diferents ictiònims catalans.

Les causes de tals inexactituds són diverses, i en general són conseqüència d'un mal costum practicat reiteradament pels autors que s'han ocupat de l'estudi dels peixos de la nostra mar. Em refereixo al costum de copiar i repetir, d'una manera acrítica, els noms recollits per autors anteriors. Els efectes d'aquesta pràctica són agreujats per la general i sovint profunda manca de sensibilitat lingüística de què han coixejat gairebé la totalitat dels nostres ictiòlegs.

En un primer intent de sistematització de les causes d'aquests errors, proposo la següent classificació:

- 1) Errors derivats d'informacions incorrectes donades pels pescadors.
- 2) Errors derivats de la perpetuació de grafies falses.
- 3) Inexactituds produïdes per les derives semàntiques experimentades per alguns ictiònims.
- 4) Repercussions sobre la nomenclatura catalana d'interpretacions incorrectes o abusives de les sinonímies de la nomenclatura científica.

1. ERRORS DERIVATS D'INFORMACIONS INEXACTES

La fiabilitat de les informacions donades pels pescadors és especialment problemàtica quan es refereix als noms d'espècies molt poc freqüents, rarament vistes. En general la idea que els pescadors tenen de tals espècies és vaga i imprecisa, i sovint està revestida de connotacions legendàries o mítiques. Vegem-ne alguns exemples.

Un d'ells és l'aplicació, repetida en diverses ocasions, del nom d'*emperador* al peix serra, *Pristis pristis*. L'origen d'aquesta inexactitud és la cita que fa GIBERT d'aquesta espècie, que està basada en relats dels pescadors i és evidentment legèndaria: «*Pristis antiquorum*. Nom vulgar: Emperador, Tarragona: Espècie no citada en cap catàleg de peixos de Catalunya, però prou coneguda de la nostra gent de mar; és el peix que suara havem dit entaula carnívora i feréstega lluita amb les espècies *Oxyrhina Spallanzani*, Bp. i *Carcharodon Lamia*, Bp.»

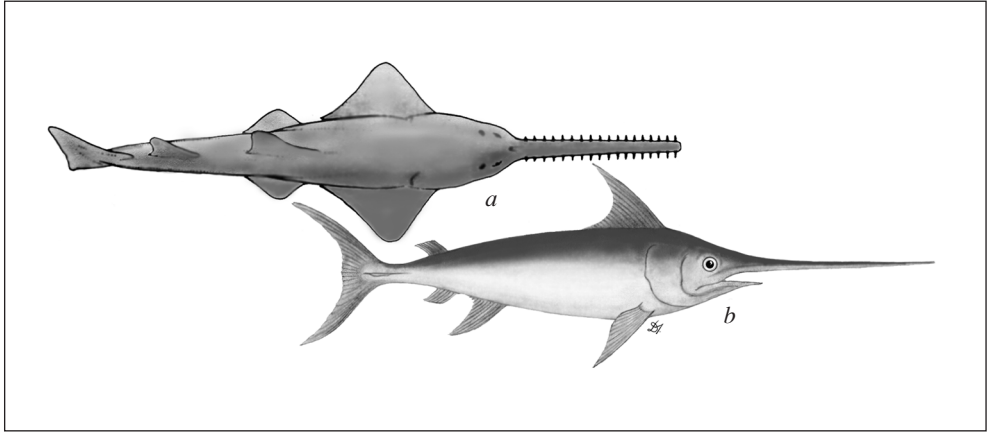

FIG. 1. El peix serra, *Pristis pristis* (a), i l'emperador, *Xiphias gladius* (b).

Un altre cas són els noms catalans aplicats a *Rhinoptera marginata*, selaci rajiforme de dimensions notables (fins a 2 m. d'amplada del disc), descrit per primera vegada l'any 1809 per E. GEOFFROY SAINT HILAIRE, sobre un exemplar capturat a la vora d'Alexandria d'Egipte. A més de l'exemplar tipus, en el conjunt de tot el Mediterrani s'han fet algunes observacions, molt escasses, que es limiten a uns pocs exemplars (potser sols un) observats a les costes d'Alger, un exemplar vist per CISTERNAS a València i un altre vist per BARCELÓ a Mallorca. Alguns autors italians del segle passat i posteriors, admeteren la seva presència en el mar Adriàtic, sobre la base d'un exemplar procedent de la costa dàlmata i conservat en el Museu de Trieste. Però TORTONESE (1956: 263), que va estudiar aquest exemplar de museu, va comprovar que en realitat es tracta d'un individu anormal de *Pteromylaeus bovinus*, i que, per tant, cal excloure *Rhinoptera marginata* de la ictiofauna italiana.

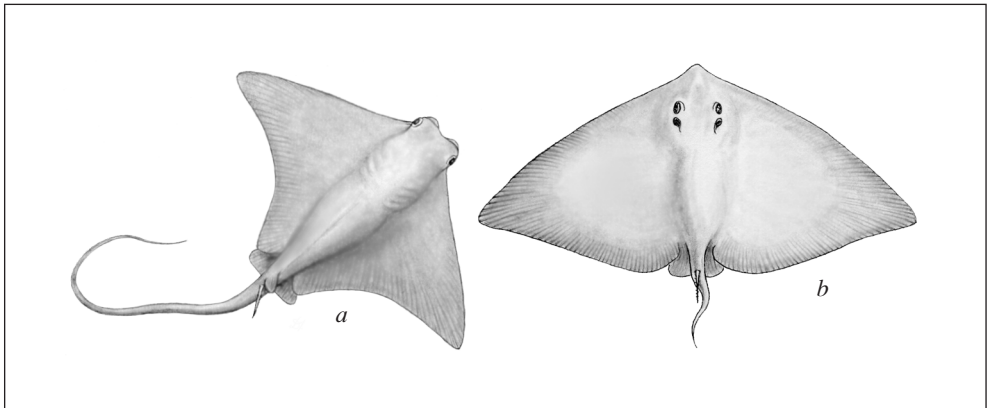

FIG. 2. La rinòptera, *Rhinoptera marginata* (a), i la mantellina, *Gymnura altavela* (b).

D'un animal tan rarament vist és molt poc probable que n'hi hagi noms catalans autèntics. No obstant, se n'han citat repetidament alguns, a diverses publicacions ictiològiques i en el Dicc. ALCOVER-MOLL. Totes aquestes cites depenen, per una part, del castellanisme "arçobispo" recollit per CISTERNAS com a nom valencià d'aquesta espècie (ingènuaement traduït com *arquebisbe* per LLORIS *et al.*), i per altra part, dels noms de *mantellina* i *vela llatina* que li foren atribuïts per BARCELÓ en el seu catàleg dels peixos de les illes Balears de 1868. En una nota publicada posteriorment (*Actas de la Sociedad Española de Historia Natural. Sesión del 7 de febrero de 1877*, p. 13), el mateix BARCELÓ rectificava aquesta atribució, que havia fet seguint informes erronis que li havien donat uns pescadors mallorquins, i assegurant que després havia pogut comprovar que *mantellina* i *vela llatina* són noms que en realitat corresponen a un altre rajiforme força diferent, la *Gymura altavela*. Aquesta rectificació ha estat ignorada per alguns autors posteriors: el nom de *vela llatina* continua essent atribuït erròniament a *Rhinoptera marginata* en els catàlegs de F. DE BUEN i de LLORIS *et al.*

El cas més important, per les conseqüències nomenclatorials que ha tingut, no es refereix a un peix sinó a un gran cetaci, el *peix molar* (generalment escrit *mular*), del que no tinc cap dubte que no pot ser altra cosa que el catxalot, *Physeter macrocephalus*. Aquest zoònim es conegut almenys des de mitjan segle xv. En un document de l'any 1448, citat en el Diccionari ALCOVER-MOLL, es diu que «De lla lo cap del Llobregat fon atrobat un pex molar mort qui havia de larch entorn XVI canes». Segons el mateix diccionari la cana és una mida longitudinal que consta de vuit pams i equival aproximadament a 160 cm. Així — — si l'estimació de la longitud fóra correcta — — l'esmentat peix molar seria una animalot d'uns 25,5 m., dimensions que excedeixen amb escreix la grandària màxima dels catxalots mascles, més grossos que les femelles, que no depassa els 18 m. La descripció que en fa RONDELET (1554, *Libri de piscibus marinis*, p. 485) explica ben clarament que es tracta d'un gran cetaci: «Ab effectu Graeci nominis *physeter* vocatur, quasi flator, quod nimbosam quandam alluviem aquarum efflando emittat, ut plerumque etiam alveos navigantium deprimat, a nostris *peis mular*, ab italis *capidolio*...» És a dir, en traducció lliure: «És anomenat *physeter* pels grecs, perquè com un bufador exhala un bram d'aigua tempestuosa, i també sovint enfonsa les barques dels navegants, [és anomenat] pels nostres *peis mular*, pels italians *capidolio*...»

Tots els pescadors mallorquins han sentit parlar del peix mular, però són poquíssims els que l'han vist i tenen una idea clara de com és. En general en tenen un concepte legendari i so-

FIG. 3. *Physeter macrocephalus* (a), i *Tursiops truncatus* (b), dibuixats a l'escala de llurs respectives longituds màximes.

vint el confonen amb altres animals marins, com ho demostren les notícies recollides per Fra Miquel COLOM (1935, inèdit), de boca dels pescadors de Portocolom: «El *mular* és un peix gros, d'uns 30 m. de llargària. Se creu que és el mascle de la balena. Diuen que el seu bramul atreu els delfins talment com fa una serp amb els aucells. Els delfins van fent cabrioles i entren sencers dins la seva boca disforja. Cast. ballenato. És sinònim de centurió.» D'això se'n dedueix que per a uns és un cetaci exageradament gros, per a altres és un devorador mític de delfins, és a dir una orca, mentre que per a altres és un selaci, el centurió, *Alopias vulpinus*, que no depassa els 6 m. de llargària total.

Encara per a altres és un animal més petit: per al pescador que va donar informació a BARCELÓ referent als noms mallorquins d'alguns cetacis, el *peix mular* era el delfí *Tursiops truncatus*, la més grossa de les tres espècies de delfins que viuen a la nostra mar, la llargària màxima del qual és de 4 m. Aquesta interpretació errònia del significat de *peix mular* anotada per BARCELÓ, fou acceptada per tothom, inclosa en tots els diccionaris i consagrada definitivament com a nom de *Tursiops truncatus* a partir de la publicació, l'any 1914, de a la monografia d'A. CABRERA "Fauna Ibérica, Mamíferos". En el volum 13 de la *Història Natural dels Països Catalans*, dedicat als anfibis, rèptils i mamífers, com a d'altres publicacions, es dona el nom de *delfí mular* a *Tursiops truncatus*. Després de més d'un segle d'haver estat introduït aquest ús inadequat, no serà gens fàcil de fer-lo retrocedir.

2. ERRORS DERIVATS DE GRAFIES INCORRECTES

Encara en el camp de les males informacions, però entrant de ple en el problema de les grafies incorrectes, cal fer esment dels nombrosos errors de transcripció dels noms catalans continguts dins l'importantíssim estudi que va fer DELAROCHE sobre els peixos d'Eivissa. Alguns d'aquests són reponsabilitat exclusiva de l'autor, com el d'escriure *reboy* en lloc de *ra-boa*, però altres són imputables als seus informadors. Entre aquests n'hi havia almenys un que creia que perquè aquell senyor francès el pogués entendre millor, calia dir-li els noms dels peixos en castellà, i així a l'obra de DELAROCHE noms com *agulla*, *moll* i *malarmat* apareixen es-

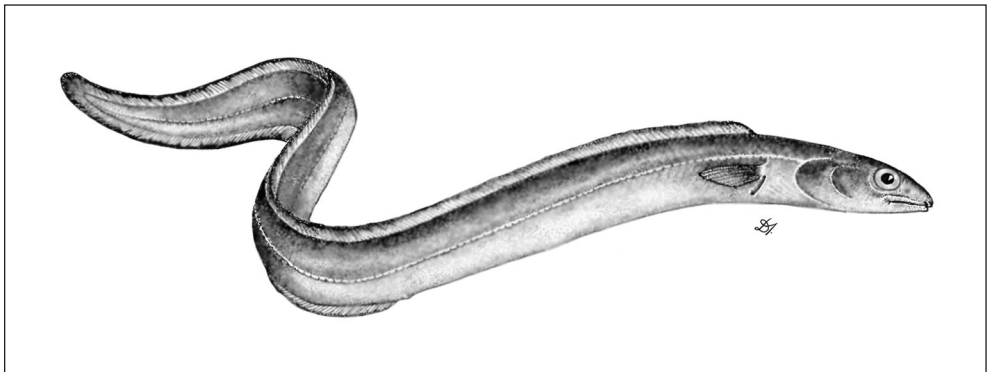

FIG. 4. El congre roig o verga, *Ariosoma balearicum* (Del.).

crits *aguja*, *salmonete* i *armado*, entre d'altres castellanades, amb el còmic resultat que *escanyavelles vermell*, el nom eivissenc que DELAROCHE va atribuir a *Perca pusilla* Brünn. (= *Capros aper* (L.)), està escrit "*caña vieja roja*".

De les nombroses incorreccions d'aquest treball, sols ens interessa destacar-ne aquí una, que ha tingut el sorprenent resultat que un ictiònim balear ben genuí ha desaparegut del lèxic dels ictiòlegs catalans, no figura com a nom de peix en els nostres diccionaris, i sorprenentment és tingut per un ictiònim castellà. Em refereixo a *verga*, nom eivissenc del *congre roig*, una de les espècies que foren descrites per DELAROCHE sobre material eivissenc, a la qual va donar el nom de *Muraena balearica* (actualment *Ariosoma balearicum*). *Verga* és un mot polisèmic, amb el significat principal de branca prima, llisa i neta de fulles, però que també significa vara, barra prima de metall, perxa que en la navegació a vela serveix per aguantar una vela quadrada, i en sentit metafòric, el penis d'alguns mamífers i la ratlla lluminosa traçada per un llamp, com també és metafòrica l'aplicació que se li fa a Eivissa com a nom del *congre roig*, que és un congre molt llarguer i prim.

A Eivissa, com a la major part de l'àmbit dialectal balear, *verga* es pronuncia amb les dues vocals neutres, i per iniciativa pròpia o perquè algú així li ho va aconsellar, DELAROCHE va transcriure les dues vocals com *a*, i *verga* es va transformar en *varga*. Algunes dècades més tard PÉREZ ARCAS, en la seva "*Ictiología Ibérica*" (que no fou publicada fins l'any 1923, molt després de la mort de l'autor), referent a aquesta mena de congre sols en dóna notícies d'àmbit català: «Nombre vulgar: *varga* en mallorquí, en catalán *congre roig*. Patria: Catalunya (Graells), Ibiza (Delarocche), Mahón! (Cardona)». Però el mateix PÉREZ ARCAS, en un dels seus textos de zoologia, va anotar *varga* com a nom del *Conger balearicus* de DELAROCHE, i a partir d'aquí ha estat generalment considerat com a nom castellà d'aquest peix. Com a nom castellà és citat en els catàlegs de CISTERNAS (1867) i de BARCELÓ (1868) i a la "*Ictiología marina*" de NAVARRETE (1898). És cert que tant BARCELÓ com NAVARRETE també el citen com a nom balear, i amb aquests antecedents *verga* hauria d'haver estat considerat com a nom català d'aquest congre pels ictiòlegs i lexicògrafs posteriors. Però les obres de PÉREZ ARCAS i de NAVARRETE no han estat utilitzades com a fonts ictionímiques pels nostres lexicògrafs, i possiblement els redactors del Diccionari ALCOVER-MOLL, que van fer un ús exhaustiu del catàleg de BARCELÓ, degueren desconfiar de l'autenticitat catalana de *varga* per causa de la coincidència formal entre les versions castellana i catalana d'aquest nom. I així l'accepció ictionímica del mot *verga* ha quedat exclosa dels diccionaris catalans i de les publicacions ictiològiques dels autors catalanoparlants del segle actual.

Una altra font d'errors importants han estat les convencions ortogràfiques usades per alguns autors valencians del segle XIX. Tant en el catàleg d'ORELLANA (1802) com en el de CISTERNAS (1867) es fa un ús constant de la lletra *j* i del dígraf *tj* en ocasions en què caldria haver emprat la letra *x* o el dígraf *tx*. Així hi trobem escrit *alatja* en lloc d'*alatxa*, *caputjo* en lloc de *caputxo*, *jutjo* en lloc de *xutxo*, *musola gavatja* en lloc de *mussola gavatxa*, etc. D'aquestes faltes grafies ens interessa comentar les negatives conseqüències nomenclatorials que han tingut *jutjo* i *musola gavatja*.

Xutxo, juntament amb *milà* i *monja*, és un dels noms que CISTERNAS va atribuir a *Myliobatis aquila* Bp.¹ Aquest mot té equivalents homòfons en italià i en castellà. A la Ligúria en

1. CISTERNAS, en el pròleg del seu catàleg (1867, p. 10), diu que ha adoptat la classificació de BONAPARTE i la nomenclatura científica usada per aquest. Com que BONAPARTE va donar el nom de *Myliobatis noctula* a la *Raja aquila* de Linneu i el nom de *Myliobatis aquila* a la *Myliobatis bovina* de Geoffroy, hem d'entendre que si CISTERNAS va identificar la seva *Myliobatis aquila* d'acord amb la descripció de *Bonaparte*, aleshores *xutxo*, *milà* i *monja* són noms de *Pteromylaeus bovinus* (Geoffroy) i no de *Myliobatis aquila* (Linn.).

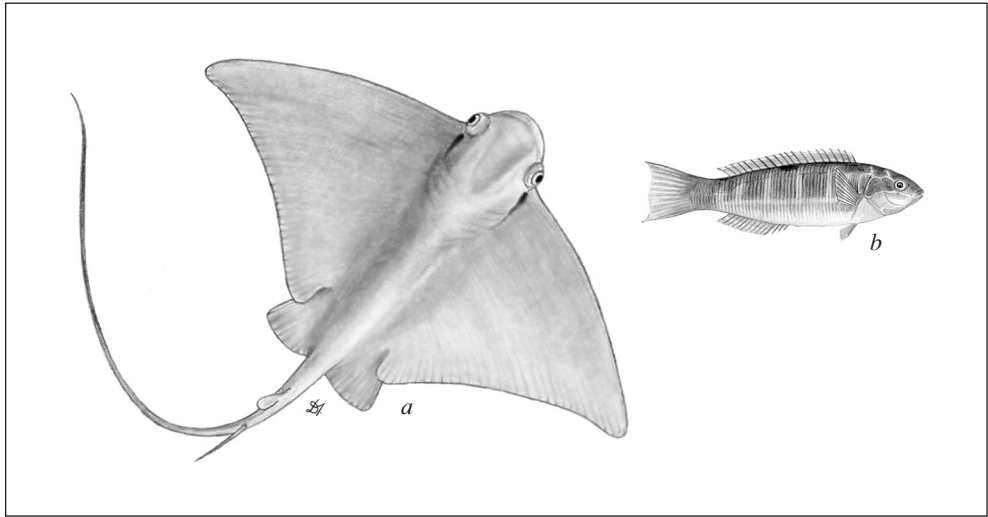

FIG. 5. *Myliobatis aquila* (a), ampl. màx. 83 cm. *Thalassoma pavo* (b), l.t. màx. 20 cm.

diuen *ciuccio* de *Myliobatis aquila* i *ciucciu negro* de *Dasyatis violacea*, mentre que a les costes andaluses el nom de *chucho* s'aplica tant a *Dasyatis pastinaca* com a *Myliobatis aquila*. Amb aquests antecedents resulta estrany que en el Diccionari ALCOVER-MOLL hi hagi una accepció ictionímica del mot *jutge*, definida com un «Peix de color verd amb taques grogues i negres, probablement l'espècie *Myliobatis aquila* (Eiv.)» i que aquest nom apareixi entre els noms catalans d'aquesta mateixa espècie enumerats en el catàleg de LLORIS *et al.* i a la *Nomenclatura Oficial Catalana*. És evident que ALCOVER-MOLL va treure aquesta accepció ictionímica d'un estudi lingüístic de Walter SPELBRINK (1937), on es pot llegir (p. 68): «Jutge (*myliobatis aquila?* Cuv.). Grün mit gelben und schwarzen Flecken. l, 8 cm; br, 4 cm; d, 1 cm; gew, 25 g. Der schwarze "Kopfbedeckung" verdankt der Fisch wohl den Namen des "Richters"; vgl. RLR LIII, 31, val. *jutjo*.» Aquesta descripció d'un peixet de 8 cm. i 25 g. de pes, de color verd amb taques grogues i negres és impossible que es refereixi a un rajiforme com *Myliobatis aquila*. Les mateixes dades fan pensar que es tracta del làbrid *Thalassoma pavo*, que és conegut a Eivissa amb el nom de *nyucla* i a Ciutadella (Menorca) amb el de *junclà*, tots dos corrupcions de *joglar*. Probablement aquesta accepció eivissenca del mot *jutge* és una altra forma corrompuda de *joglar*. La responsabilitat de la transformació de *jutjo* en *jutge* és de l'autor d'una nota publicada a la *Revue des Langues Romanes*, citada per SPELBRINK.

Un altre cas espectacular és el d'un dels noms aplicats a la mussola *Mustelus asterias* Cloq., en concret la denominació valenciana *mussola gavatxa*, que, sota la forma incorrecta de *mussola gravatja*, ha estat elegit com a nom estàndard d'aquesta espècie a la *Nomenclatura Oficial Catalana*.

Gavatxa és el femení de *gavatx*, gentilici despectiu emprat per designar la gent dels territoris de la França meridional on no es parla català, i per extensió tots els francesos. A Mallorca el gentilici *jueu* s'ha emprat extensament per designar peixos i mariscs de baixa qualitat o de poc valor. En el cas de les mussoles es contraposa la de bona qualitat, anomenada *mussola*

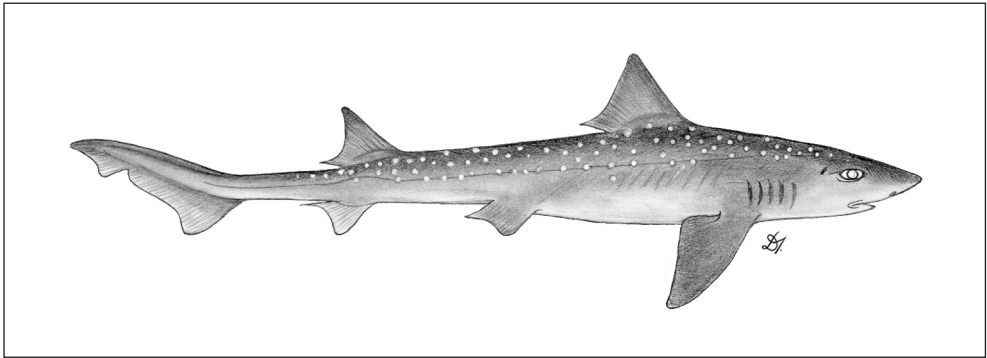

FIG. 6. *Mustelus asterias* Cloq. La mussola pintada, anomenada també mussola gavatxa.

vera pels pescadors mallorquins, a la dolenta, anomenada *mussola gavatxa* pels pescadors valencians i *mussola jueva* pels mallorquins.

La documentació més antiga de l'ictiònim *mussola gavatxa* es troba en el catàleg d'ORELLANA: «En Valencia se contenen quatre especies ab son particular nom cascuna, nomenantse *Mussola Gavatja*, *Dentuda*, *Pintada* y *Caralló*.» D'aquí va passar, amb la mateixa grafia, al catàleg de CISTERNAS, i d'aquest al «Vocabulario valenciano-castellano de los peces que se crian en las costas españolas del Mediterráneo y de los rios y lagos del reino de Valencia», d' A. ESTEVE («El Archivo», II, 152-158), que no es més que una llista resum dels noms científics i vulgars anotats per CISTERNAS. Els lexicògrafs ALCOVER-MOLL i GRIERA, que sols tingueren coneixement dels ictiònims de CISTERNAS a través del vocabulari d'ESTEVE, curiosament no recolliren el nom de *mussola gavatja*, inclòs en aquest vocabulari, i així es va perdre una primera ocasió de rectificar-ne la grafia. Aquest ictiònim no es recollit tampoc per PÉREZ ARCAS, ni per NAVARRETE ni per F. DE BUEN. El tornem trobar en el primer volum de la fauna de peixos de LOZANO REY (1928), amb la mateixa grafia (cosa que significa que fou copiat directament de CISTERNAS), i d'aquí va passar a la «Nomenclatura Ictiológica» de LOZANO CABO, però no amb la mateixa grafia sinó amb un error de transcripció que el va transformar en *mussola gravatja*. D'aquesta manera una falsa grafia es va convertir en un mot fantasma que no vol dir res. Malauradament la malifeta no va ser detectada pels estudiosos de la nostra ictiofauna, i així trobem la denominació *mussola gravatja* en el llibre de J. NADAL FORTIÀ, en el catàleg de LLORIS *et al.*, i en el «Traité d'Ichthyonymie Catalane» de SECRETAN. Aquesta autora el va considerar com un ictiònim descriptiu del color, incloent-lo, juntament amb *mussola pintada* i *mussola pigallada*, en el grup de noms de peixos determinats per una coloració multicolor. Potser fou induïda a engany per una suposada relació de *gravatja* amb el mot *gravat*. Amb aquests antecedents, no és d'admirar que els autors de la *Nomenclatura Oficial Catalana*, caiguessin en el parany de donar per bona l'expressió *mussola gravatja*, i li concedissin l'immerescut honor d'elegir-la com a nom estàndard de *Mustelus asterias*. Cal corregir aquest error, però no és gens convenient fer-ho amb la simple rectificació de la grafia, ja que els gentilicis despectius, com *gavatxa* i *jueva*, per raons òbvies no són gens recomanables per fer part d'un nom estàndard. Per tant serà millor emprar una altra expressió, *mussola pintada*, també valenciana, ben descriptiva del tipus de coloració d'aquesta espècie.

3. INEXACTITUTS GENERADES PER DERIVES SEMÀNTIQUES

Especialment entre els selacis rajiformes, es donen una sèrie de casos en que d'una manera que no es pot qualificar d'il·legítima però si de gens convenient, han estat emprades com a nom estàndard denominacions que han sofert un canvi de significació per pèrdua de consciència, a nivell popular, del sentit originari de mot.

El cas més espectacular és el de la substitució del mot *rajada* per *clavellada* en el llibre de J. NADAL FORTIÀ, i per *escrita* en el catàleg de LLORIS *et al.*

Escrita, en realitat forma abreujada de *rajada escrita*, és un ictiònim d'antiguitat venerable, que ja es troba en una llista valenciana de preus del peix de l'any 1324: «Lagostes, branques, lop, mantol, sepies, polps, rajades, scrites, ledella, maienca, cranchs, sigala e gambairots, venen a ull sens pes.» És un nom ben descriptiu del tipus de coloració que presenta la cara dorsal del disc d'algunes espècies de rajades, caracteritzat per una multitud de taquetes negres o de color fosc, sobre un fons de color més clar, taquetes que poden ser interpretades com a signes d'escriptura. Possiblement també han estat interpretades com a signes d'escriptura aràbiga les ratlles negres, sinuoses, característiques de *Raja ondulata*. Són nombroses les espècies que tenen les nombroses taquetes negres: *Raja asterias*, *R. miraletus*, *R. montagui*, *R. brachyura* i *R. polystigma*. Totes elles han rebut el nom d'*escrita*, amb l'excepció de l'última, que és molt rarament vista. El fet que aquestes rajades tacades es comptin entre les que són

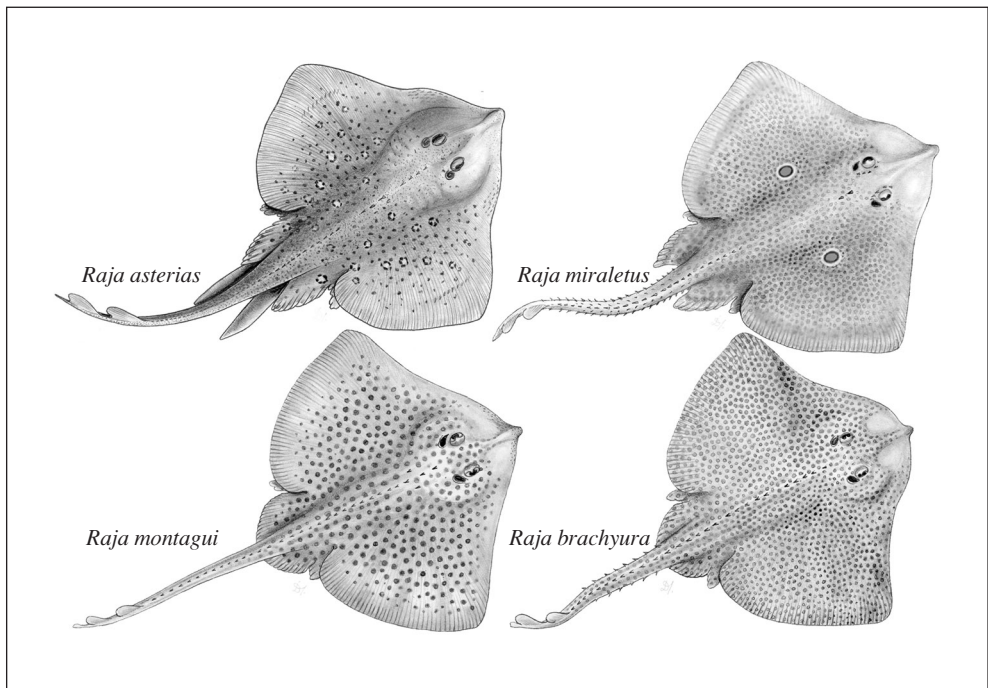

FIG. 7. Algunes rajades escrites.

més venudes en els mercats de peix, ha fet que en determinades parts de l'àmbit lingüístic el nom d'*escrita* hagi suplantat el de *rajada*. Així a la costa de Llevant, totes les *rajades* són *escrites*. Recentment, veient un programa de cuina de TV3, vaig comprovar com s'ha generalitzat l'ús de *escrita* com a sinònim de *rajada*. Per tant s'explica que LLORIS *et al.* hagin fet un ús generalitzat del mot *escrita* com a component principal del nom estàndard de les espècies de rajades incloses en el seu catàleg.

A la costa empordanesa és general l'ús del mot *clavellada* en el lloc de *rajada*. Les expressions *clavell* (Mallorca), i *rajada clavellada*, o simplement *clavellada* (Girona), estan motivades per la presència sobre el disc de *Raja clavata* d'unes espines molt característiques, grosses, amb una pua aguda i recorbada cap enrere, implantada sobre una base aplanada i arrodonida en forma de botó. Aquestes espines foren comparades a un determinat tipus de claus de ferro de cabota rodona i ampla, abans d'ús molt generalitzat i actualment emprats poques vegades i sols amb finalitats ornamentals. El mots *clavell* i *clavellada* deriven del llatí *clavellus*, diminutiu de *clavus* 'clau'. Igualment està relacionat amb *clavus* el nom específic *Raja clavata*.

La generalització de l'ús de *clavellada* en el lloc de *rajada* no s'explica d'una manera tan senzilla com en el cas del mot *escrita*. A diferència d'aquest, on la motivació del nom és compartida per diverses espècies, *clavellada* hauria de ser un nom rigorosament específic de *Raja clavata*, perquè a la fauna mediterrània no hi cap altra espècie de rajada que tingui les espines claviformes característiques d'aquesta. En la parla catalana actual s'ha perdut la consciència de què *clavell* és un diminutiu de *clau*, i el mot s'associa espontàniament amb el nom de la flor de la planta *Dianthus caryophyllus* L., nom que té la mateixa etimologia. Aquesta pèrdua del sentit originari del mot explica que els noms de *clavell* i *clavellada* hagin estat transferits a altres espècies que no tenen en absolut les espines característiques de *Raja clavata*, com per exemple els noms de *clavell burell* i *clavell morell*, aplicats a *Raja batis* a les illes Balears, o el cas que estem comentant de la generalització abusiva de l'abast semàntic del mot *clavellada* experimentada a la costa de l'Empordà. Hom pot sospitar si en aquest darrer cas no hi haurà hagut una determinant de tipus comercial: *clavellada*, si s'entén com un nom de peix derivat d'un nom de flor, pot suggerir una idea meliorativa, de peix de millor qualitat

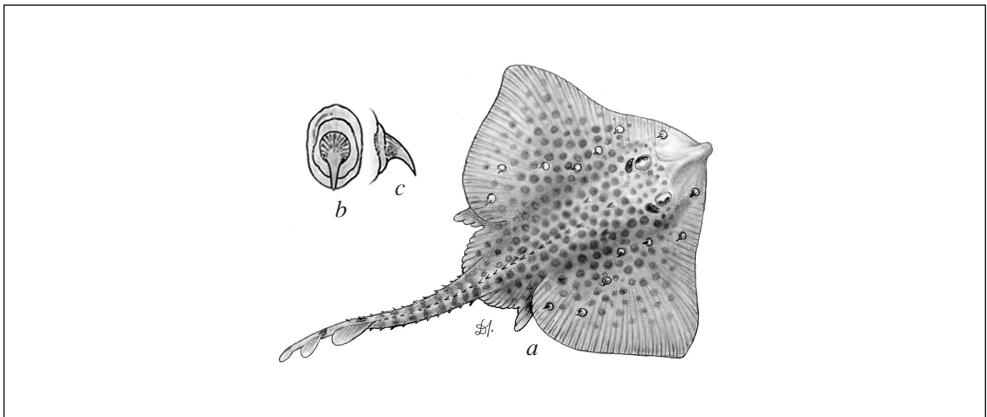

FIG. 8. *Raja clavata* a), i vista frontal b) i lateral c) d'una espina claviforme.

que la de la vulgar rajada. Emprant un barbarisme molt de moda podríem dir que la transformació de *rajada* en *clavellada* podria ser una simple qüestió de *marketing*.

L'ampliació de l'abast semàntic dels mots *escrita* i *clavellada* són dos exemples del que podríem anomenar una deriva semàntica de tipus ascendent, on la significació del nom s'aplica a un col·lectiu més ampli que el que va donar lloc a la seva formació. També hi ha algun cas d'un tipus invers, és a dir, d'una deriva descendent on es restringeix l'abast semàntic d'un mot aplicat inicialment a un col·lectiu més extens. Aquest és el cas, del que en dóna notícia COROMINES (DECat, I: 720), d'una restricció del significat del mot *bastina*, que normalment s'aplica a tota mena de selacis: «A Sant Pol de Mar (1920-37) n'havia sentit a parlar molt, i referint-se a diversos peixos, però s'usava tant com a nom de la *rajada* que havia suplantat aquest entre les noves generacions i ja només en deien *bastina*.»

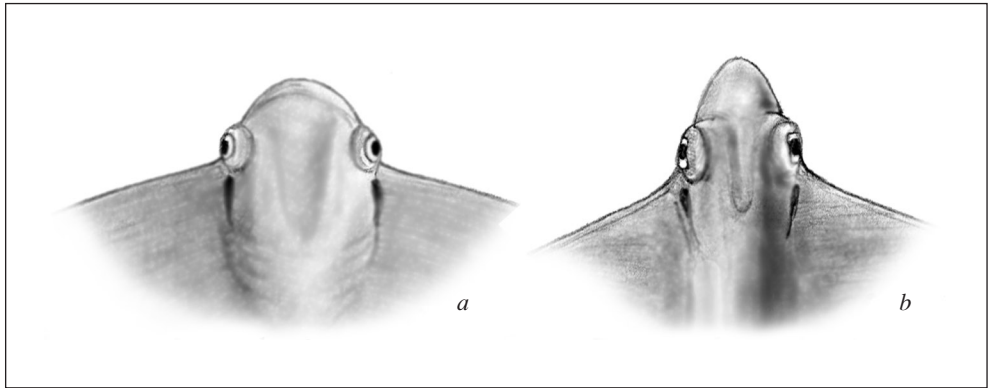

FIG. 9. Dos rajiformes amb el cap gros i destacat del disc: (a) *Myliobatis aquila* (Linn.), (b) *Pteromylaeus bovinus* (Geoffroy).

Dins el grup dels selacis rajiformes tenim encara un altre bon exemple de deriva semàntica en l'aplicació a les escurçanes (família *Dasyatidae*) del nom *tòtina*, que pel seu origen és sols aplicable a les milanes (família *Myliobatidae*). COROMINES (DECat, VIII: 671b20) relaciona *tòtina* amb *tòtil*, «'mena de gripau', mot de creació onomatopeica i expressiva... ..també hi podem fer lloc a *tòtina*, Tort., CastPna. i Val. nom del cap-gros i de certs peixos afins a les rajades, amb variant *tòtena* a Tarr.» Aquí, evidentment, COROMINES únicament té en compte l'accepció de *capgròs* 'fase larvària dels anfibis', ignorada en el Diccionari ALCOVER-MOLL, i en canvi no fa esment d'una altra accepció especificada en aquest diccionari, que defineix inequívocament *tòtina* com un 'cap de grans dimensions': «*Cap de tòtina*: cap gros; fig. beneïtot (Cast.). Cap gros (Val.); cast. *cabezota*, *calabaza*. "Xe, quina tòtina té eixe xiquet!"». Un dels peixos als quals alguns pescadors apliquen el nom de *tòtina* és *Myliobatis aquila*, i sembla evident que el determinant d'aquesta aplicació és el cap gros i ben destacat del disc, característic d'aquesta espècie. Per ignorància de la significació originària del mot, els pescadors de Tarragona també l'apliquen a l'escurçana, *Dasyatis pastinaca*. La confusió de noms entre els dasiàtids i els miliobàtis no és un defecte exclusiu dels pescadors catalans, sinó que també la fan els italians. Està per aclarir l'origen del mot *tòtina*. No sembla inqüestionable que hi hagi una relació de descendència de *tòtina* 'cap gros', respecte de *tòtil*, 'gripau'. És un tema per investigar.

No és gens encertada la solució nomenclatorial aplicada a les escurçanes en el catàleg de LLORIS *et al.*, on a *Dasyatis pastinaca* se li aplica el nom de *milà*, a *Dasyatis violacea* el de *tòtina* i a *Dasyatis centroura* el de *tòtina clavellada*, quan *milana* i *tòtina*, malgrat l'ús ambigu que en fan els pescadors, són mots que en rigor sols corresponen als miliobàtids.

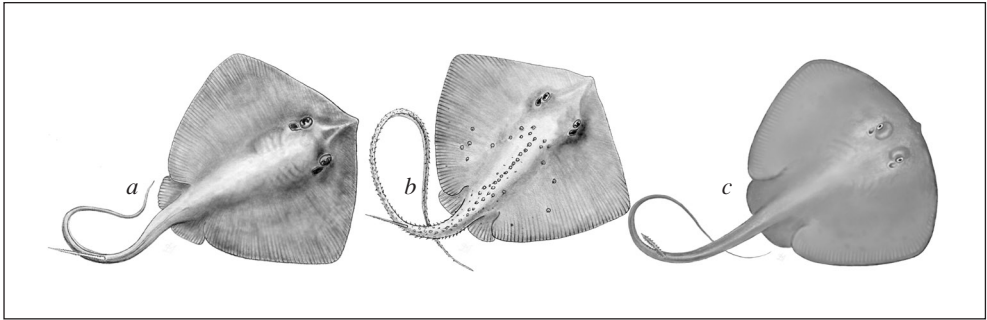

FIG. 10. Les escurçanes: (a) *Dasyatis pastinaca*, (b) *D. centroura*, (c) *D. violacea* (c).

4. REPERCUSSIONS SOBRE LA NOMENCLATURA CATALANA DE LA INTERPRETACIÓ INCORRECTA DE LES SINONÍMIES DE LA NOMENCLATURA CIENTÍFICA

Hi ha casos en els que una interpretació errònia de les sinonímies científiques ha donat lloc a l'admissió de falses sinonímies entre noms vulgars, o bé a la creació de denominacions incorrectes o innecessàries. D'aquest tipus d'incorreccions n'hi ha molts d'exemples. Alguns són molt antics, i altres han estat generats recentment.

Possiblement l'exemple més antic de falsa sinonímia és el que es refereix a una suposada equivalència entre *gató* i *gatvaire*, els noms dels dos representants mediterranis del gènere *Scyliorhinus*. Entre els autors que s'han ocupat d'iccionímia catalana hi ha el convenciment de què *gat* / *gatet* / *gató* i *gatvaire* són sinònims i perfectament intercanviables. També, llegint la bibliografia, hom treu la conclusió que aquests noms s'empren en sentit invers al Principat i a les illes Balears. Tot això és fals. Segons els pescadors, tant a la Catalunya estricta com a les Illes, el gat o gató és *Scyliorhinus canicula* i el gatvaire és *Scyliorhinus stellaris*, però a les antigues catalogacions de peixos de les illes Balears (PÉREZ ARCAS, BARCELÓ, FERRER ALEDO) hi trobem aquests noms aplicats en sentit invers: *gatvaire* a *S. canicula* i *gat* / *gató* a *S. stellaris*.

Les causes d'aquesta confusió són un poc complexes. El problema comença en el *Systema Naturae* de LINNEU. Aquest autor, que en el cas de les mussols va descriure una espècie de menys, aquí en va descriure una de més: *Squalus canicula*, *Squalus catulus* i *Squalus stellaris*. De totes tres diu que són pròpies dels mars europeus. D'aquestes espècies de LINNEU, els autors posteriors n'han fet un gènere anomenat *Scyliorhinus* per BLAINVILLE (1816) i *Scyllium* per CUVIER (1817). Un cop comprovat que en els mars d'Europa sols hi ha dues espècies, es va presentar el problema de decidir quins són els dos noms linneans que han de ser retinguts com a vàlids. RISSO (1826) i el príncep BONAPARTE (1834, 1846) van interpretar que els noms vàlids

són *S. canicula* i *S. stellaris*, opinió seguida per tots els ictiòlegs actuals, amb el resultat que el *catulus* de LINNEU ha de ser considerat sinònim de *canicula*.² Però CUVIER (1817) i MOREAU (1881) consideraren que els noms específics vàlids són *canicula* i *catulus*, i que per tant *stellaris* ha d'ésser entès com a sinònim de *catulus*.

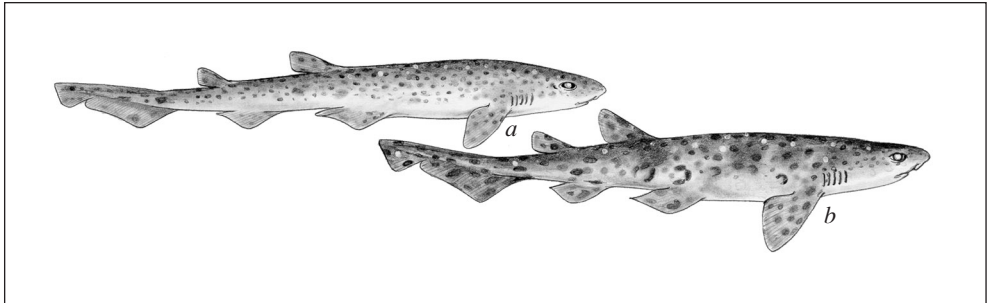

FIG. 11. El gató *Scylliorhinus canicula* (a), i el gatvaire *Scylliorhinus stellaris* (b).

BARCELÓ, que seguia el sistema de BONAPARTE, hauria hagut d'identificar *gatvaire* amb *S. stellare* Bonap. i *gat / gató* amb *S. canicula*, però ho va fer a la inversa. El motiu és el següent: quan BARCELÓ feia els seus estudis sobre els peixos de les Balears, va rebre de PÉREZ ARCAS una llista d'unes 90 espècies de peixos de Menorca, acompanyada dels corresponents noms vulgars menorquins que havia arreplegat amb l'ajut del naturalista maonès F. CARDONA I ORFILA. Per una part, PÉREZ ARCAS, influït per l'opinió de CUVIER, segons ho demostren les sinonímies consignades en l'edició pòstuma de la seva "*Ictiología Ibérica*", va considerar que el *gató* eivissenc, l'*Squalus catulus* de DELAROCHE, era sinònim de *stellaris* i no de *canicula*, i al mateix temps, probablement induït per CARDONA, va interpretar que era correcta l'equivalència entre *gatvaire* i *Squalus canicula* Linn. establerta per RAMIS. Aquesta opinió és difícilment sostenible tenint present la imprecisió de les descripcions linneanes i la nul·la competència de RAMIS en el camp de les ciències naturals. Per causa d'aquestes opinions de PÉREZ ARCAS, la correspondència entre els noms vulgars i els noms científics d'aquestes dues espècies va quedar invertida en el «*Catálogo Metódico*» de BARCELÓ, i a partir d'aquí en totes les catalogacions i recopilacions de noms de peixos de les illes Balears.

Cal suposar que BARCELÓ va identificar correctament les espècies de *Scyllium* segons les descripcions de BONAPARTE, i que per crèdit a PÉREZ ARCAS els va atribuir erròniament els corresponents noms balears. Però com que en el seu catàleg no hi ha cap descripció de les espècies, no es pot excloure de manera absoluta la possibilitat que actués de manera inversa, és a dir, que confiant en l'autoritat de PÉREZ ARCAS atribuís a *gató* i a *gatvaire* els noms científics usats per aquest autor, sense confrontar els noms usats pels pescadors amb les descripcions de les espècies. En tal cas hauríem de considerar que *S. canicula* segons BARCELÓ és sinònim de *S. stellaris* (L.) i *S. stellare* segons BARCELÓ és sinònim de *S. canicula* (L.). En la meua opinió la identificació feta per BARCELÓ és la correcta i l'error està en l'aplicació dels corresponents noms vulgars.

2. Aquesta sinonímia es fonamenta en la descripció de *catulus* feta per LINNEU: «*S. dorso variegato mutico, pinnis ventralibus concretis, dorsalibus caudae aproximatis*», on l'expressió "*pinnis ventralibus concretis*", és a dir "amb les aletes ventrals soldades", sols es pot referir a *S. canicula* que és l'única de les dues espècies en què les aletes ventrals dels mascles estan soldades pràcticament en tota la seva longitud.

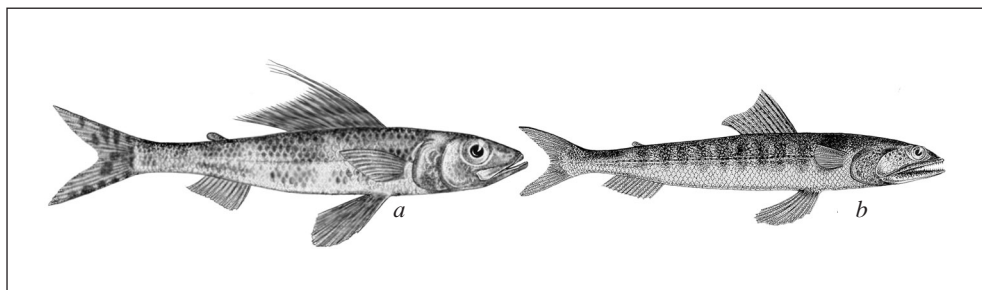

FIG. 12. *Aulopus filamentosus* (a), i *Synodus saurus* (b).

Un altre bell i antic exemple de falsa sinonímia és el de l'aplicació a *Aulopus filamentosus* del nom de *saltamurades*, un dels noms humorístics i maliciosos que a Mallorca s'apliquen a *Synodus saurus*. El culpable de la malifeta es Agustí M. GIBERT. Aquest va veure que en la primera edició (1906) del catàleg dels peixos de Menorca de Jaume FERRER I ALEDO, dins el grup dels escopeliformes hi ha consignades les següents espècies:

- 1) *Saurus fasciatus* Risso, amb el nom vulgar de *dragó*.
- 2) *Saurus lacerta* Risso, amb el nom vulgar de *saltamurades*, del que diu: «Citado por Ram. y P.A. pero supongo que serà el anterior.»
- 3) *Aulopus filamentosus* Bloch, amb els noms vulgars de *serpentí* i *escalum*.

El *Saurus fasciatus* de Risso és sinònim de *Synodus saurus* (L.). Suposat que MOREAU inclou el *Saurus lacerta* segons RISSO i segons LOWE entre els sinònims d'*Aulopus filamentosus*, GIBERT va donar per fet que el *Saurus lacerta* de FERRER ALEDO havia de ser sinònim d'*Aulopus filamentosus*, sense parar esment a l'opinió del mateix FERRER que el suposa equivalent a *Saurus fasciatus*. Segons l'opinió de PÉREZ ARCAS, citat per FERRER, *Saurus lacerta* és sinònim del *Salmo saurus* de Linneu, és a dir, de *Synodus saurus*. La referència a PÉREZ ARCAS (aleshores inèdit!) l'havia tret FERRER del catàleg dels peixos de les illes Balears de BARCELÓ. Els noms de *quetsèmper*, *peix de sant Francesc*, *saltamurades*, *saltabarques* i *saltabardisses* apli-

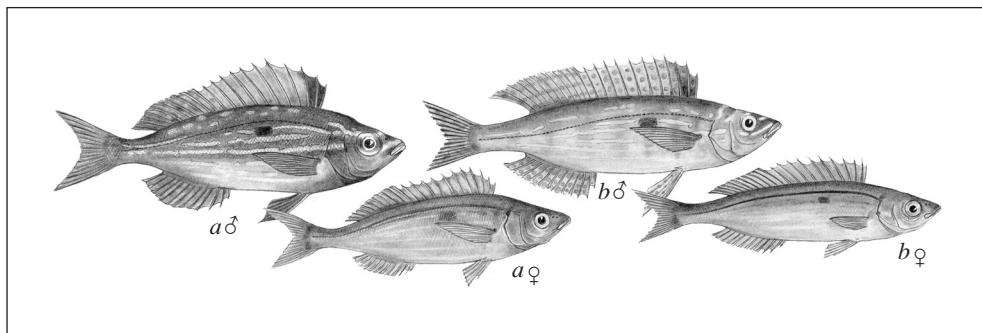

FIG. 13. La xucla blanca *Spicara flexuosa* (a), i el gerret *Spicara smaris* (b).

cats per BARCELÓ a *Saurus lacerta* Risso, demostren sense cap possibilitat de dubte que aquest autor emprava la denominació de *Saurus lacerta* com a sinònima de *Synodus saurus* (L.). Per tant el *Saurus lacerta* esmentat per FERRER no és sinònim d'*Aulopus filamentosus* (Bloch), i cal eliminar *saltamurades* de la llista de noms catalans aplicables a aquesta espècie.

Més recent és l'origen del cas de l'aplicació espúria del nom de *xucla blanca* a *Spicara smaris*, quan aquest nom sols és aplicable a *Spicara flexuosa*. El malentés es va originar a la tesi doctoral de F. LOZANO CABO (1953), que versa sobre la biologia i la taxonomia dels centracàntids. Treballant sobre material d'origen mallorquí va arribar a la conclusió que aquesta família sols conté tres espècies: *Centracanthus cirrus* Raf., *Spicara maena* (L.) i *Spicara smaris* (L.), reduint a sinònims de *Spicara maena* les antigues denominacions de *Sparus maena* de Linneu, i les de *Maena jusculum*, *Maena osbecki* i *Maena vomerina* de Cuvier i Valenciennes, i a sinònims de *Spicara smaris* els noms de *Sparus smaris* L., *Sparus alcedo* Risso, *Spicara flexuosa* Raf., *Smaris vulgaris*, *Smaris chryselis* i *Smaris gagarella* de Cuv. i Val., *Smaris maurii* i *Smaris gracilis* de Bonaparte. Molt poc temps després A. PLANAS i F. VIVES publicaren un estudi monogràfic en el que es reivindica la validesa de *Spicara flexuosa* (amb el nom de *Spicara chryselis*) com espècie independent de *Spicara smaris*. Possiblement l'error de LOZANO CABO de no admetre la validesa de *Spicara flexuosa* és conseqüència d'haver treballat sobre material insuficient, procedent de la badia de Palma on aquesta espècie és pràcticament desconeguda. La rehabilitació de *Spicara flexuosa*, acceptada per TORTONESE i altres autors recents, no fou admesa per LOZANO CABO que, en la seva "Nomenclatura ictiològica" de 1963, continuava incloent *Spicara flexuosa* entre els sinònims de *Spicara smaris*, i en concordància amb aquesta opinió incloïa també el nom de *xucla blanca* entre els noms vulgars aplicats a *Spicara smaris*. A les publicacions ictiològiques catalanes posteriors a la "Nomenclatura ictiològica" s'ha tornat admetre la validesa de *Spicara flexuosa*, però oblidant que, en treure aquesta espècie dels sinònims científics de *Spicara smaris*, també calia rescatar les corresponents denominacions populars. Així resulta que en "Els nostres Peixos" de NADAL FORTIÀ i en la "Nomenclatura Oficial Catalana" d'ALEGRE, LLEONART i VENY, es considera de manera errònia que *xucla blanca* és un nom que també es pot aplicar a *Spicara smaris*.

No vull acabar aquesta discussió de les causes d'error en la nomenclatura catalana sense posar un èmfasi especial sobre les conseqüències que es poden seguir de la pràctica de treure conclusions basades en simples consideracions de sinonímies no contrastades amb l'anàlisi de descripcions o en l'observació de material biològic. En les catalogacions de peixos de la nostra mar anteriors a la publicació del llibre de NADAL FORTIÀ, són raríssimes, verament excepcionals, les descripcions de les espècies identificades. Quan no hi ha descripcions ni exemplars de col·lecció pot haver-hi una mancança absoluta de base objectiva per admetre l'aplicabilitat de determinades sinonímies.

En el Diccionari de l'I.E.C., a la veu TAURÓ, a més de les definicions correctes del *tauró blanc* i el *tauró blau*, es defineix el *tauró gris* com a *Carcharhinus longimanus*. Aquesta identificació és molt problemàtica, perquè de *Carcharhinus longimanus* la localització segura més pròxima és l'illa de Madeira i no n'hi ha cap observació comprovada en el Mediterrani.

La informació està tretada de la interpretació feta per LLORIS *et al.* (1984) de la identitat del *Carcharias lamia* Müll. et Henl. trobat per GIBERT (1913: 14) davant Tarragona, al qual aquest atribueix els noms de *ca marí*, *tauró* i *tintorera*. GIBERT, que en general segueix MOREAU, s'aparta d'aquest pel que fa a les espècies de la família *Carcharhinidae*. El tractament que fa MOREAU d'aquesta família no és gaire encertat: sols distingeix dues espècies, la tintorera (sub *Carcharias glaucus*), i una nova espècie que descriu amb el nom de *Carcharias obtusirostris*, de la qual considera que és sinònim el *Carcharias lamia* de Müller & Henle. Després s'ha com-

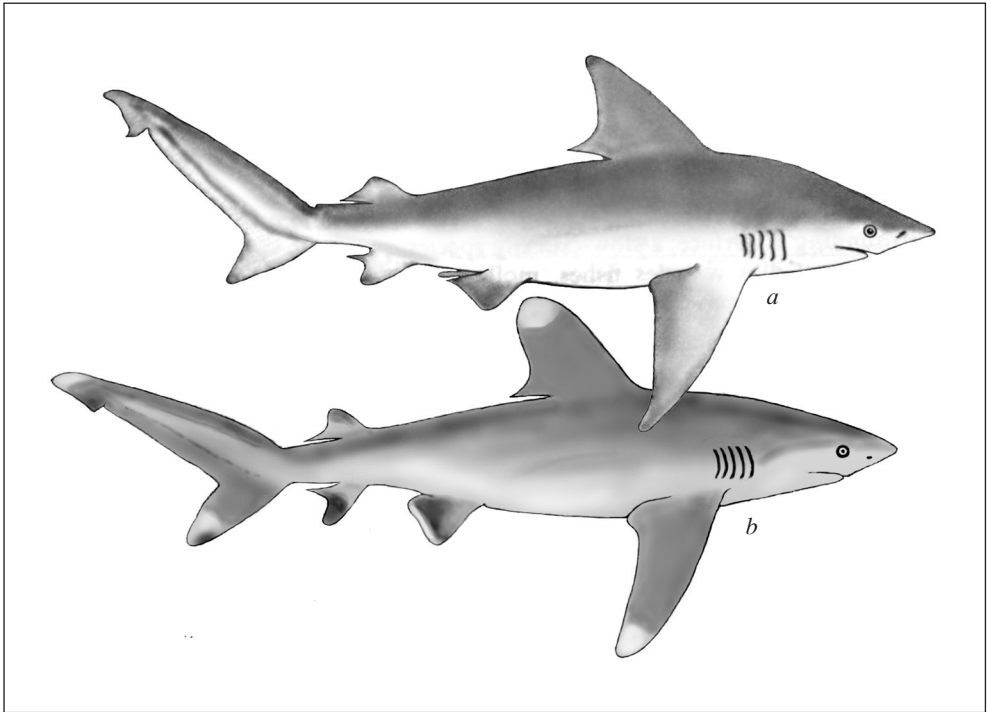

FIG. 14. El veritable tauró gris, *Carcharinus plumbeus* (a) i el suposat tauró gris, *Carcharhinus longimanus* (b).

provat que MOREAU va descriure aquesta espècie sobre la base d'embrions a terme de *Carcharhinus plumbeus*. Podem conjecturar que GIBERT, no trobant a l'obra de MOREAU unes descripcions que es corresponguessin amb el seu material, va fer recurs a les descripcions donades per altres autors, però no podem tenir la seguretat que consultés directament l'obra de MÜLLER & HENLE, i que per tant el seu *Carcharias lamia* respongui fidelment a la descripció donada per aquests. Per tot això, del fet que els especialistes actuals considerin que *Carcharias lamia* Müll. et Henl. és sinònim de *Carcharhinus longimanus* (Poey) no se'n pot deduir que l'exemplar estudiat per GIBERT pertany a aquesta espècie. Pels mateixos motius tampoc es pot assegurar que el *Carcharias lamia* observat per GIBERT sigui sinònim de *Carcharhinus obscurus*, malgrat que d'aquesta espècie n'hi ha dues cites segures en el Mediterrani i de *C. longimanus* no n'hi ha cap.

El nom de *tauró gris*, s'hauria de reservar per a *Carcharhinus plumbeus*, perquè la traducció correcta de *plumbeus* és 'color de plom', sinònim de gris, i perquè aquesta és l'única espècie de *Carcharhinus* de presència ben comprovada a la nostra mar.

Encara més greu és la suposició, feta per LLORIS *et al.*, de la presència a la nostra mar del caràngid *Decapterus sanctaehelenae* (Cuvier, 1833), per al qual aquests autors, moguts per la seva eufòria batejadora, improvisaren la denominació catalana de *napoleó*. Aquest *D. sanctaehelenae* és un sinònim posterior de *D. punctatus* (Cuvier, 1829).

F. DE BUEN (1926: 104) cita una suposada presència de *Decapterus punctatus* (Agassiz) a Tarragona sobre la base de la possible identificació amb aquesta espècie del *Caranx suareus* observat per GIBERT, equivalència que de cap manera dóna per segura, ja que l'escriu amb uns signes d'interrogació ben expressius.

LOZANO REY (1952: 609), referint-se a *D. punctatus* (Agassiz) diu el següent: «Nombres vulgares: Jurela, surella (Menorca, según Ferrer)... Nunca hemos visto ejemplares de esta especie que, al parecer, apenas difiere de la anterior más que por los caracteres espuestos en la diagnosis. A juzgar por ellos, debe ser sinónima de *Decapterus fusus* (Geoffr.) y *Decapterus suareus* Risso. La especie vive en pleno Atlántico... Está citada en el Mediterráneo, pero nos parece que su presencia en este mar debe ser más bien accidental... Ferrer la cita en Menorca, y Gibert en Cataluña, diciendo este autor que... se pescaron frente a aquella muchos ejemplares de esta especie; pero como este autor no menciona en su lista de peces de Cataluña al *Decapterus ronchus*, que, indudablemente, debe ser allí abundante, creemos posible que haya confundido a esta especie con aquella.» El peix que va veure FERRER (1906a) a Menorca, amb el nom de *sorella*, fou identificat per aquest autor com a *Caranx fusus* Geoffr., espècie de la qual 39 anys abans BARCELÓ n'havia observat un únic exemplar en el mercat de Palma. Segons la nomenclatura actual *Caranx fusus* Geoffroy és un sinònim posterior de *Caranx crysos* (Mitchill, 1815). Tampoc les sorelles de Tarragona que GIBERT va identificar com a *Caranx suareus* Risso es poden identificar amb el *Decapterus punctatus* (Agassiz). En el catàleg CLOFF-NAM (1973) s'admet la validesa d'aquesta espècie de RISSO, amb el nom de *Trachurus suareus*, però en el catàleg FNAME (vol. 2, 1986) SMITH-VANIZ la fa sinònima de *Trachurus picturatus*, el sorell fumat. És evident, per tant, que no són vàlides per admetre la presència de *Decapterus sanctaehelenae* (Cuvier) a la nostra mar, les cites de *Decapterus punctatus* fetes per F. DE BUEN i per LOZANO REY, úniques proves adduïdes en aquest sentit per LLORIS *et al.*

Aquests mateixos autors, també sobre la base exclusiva de consideracions de sinonímies, donen per demostrada la coexistència a la nostra mar de dues subespècies de sabogues, l'*Alosa fallax fallax* i l'*Alosa fallax nilotica*, fins al punt que per a la primera es proposa el nom de *saboga vera* i el de *falsa saboga* per a la segona. Aquestes dues subespècies es distingeixen únicament pel nombre de branquispines: 37-42 per a *A. fallax fallax*, que es troba a les costes atlàniques europees, i 34-37 per a *A. fallax nilotica*, que es la subespècie pròpia del Mediterrani.

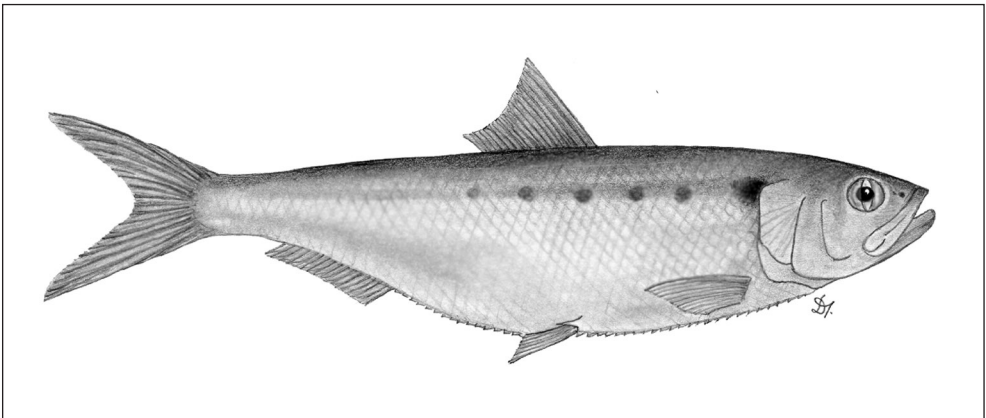

FIG. 15. *Alosa fallax nilotica* (Geoffroy).

De manera semblant, i amb el mateix fonament, admeten també la presència de dues subespècies d'agulles, la *Belone belone belone* i la *Belone belone gracilis*, per a les quals proposen els noms d'*agulla* i *agulla prima*. Actualment s'admet l'existència de tres subespècies de *Belone belone*, que, com en el cas d'*Alosa fallax*, sols es distingeixen per caràcters merístics, com són el nombre de vèrtebres i el nombre de radis de l'aleta dorsal. *B. b. belone* es troba a l'Atlàntic europeu, des de França cap al nord, *B. b. gracilis* viu a la part meridional de l'Atlàntic europeu i al Mediterrani, mentre que *B. b. euxini* és exclusiva dels mars Negre i d'Azov.

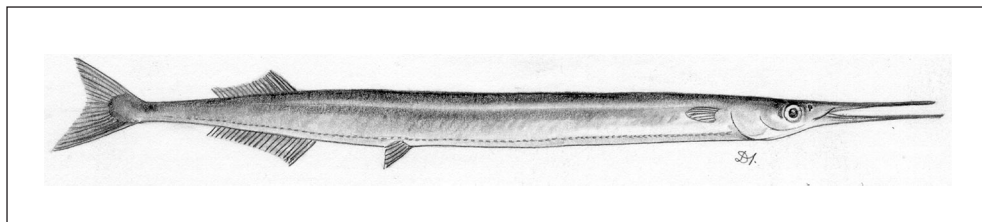

FIG. 16. *Belone belone gracilis* (Lowe). (Imitat de Tortonese).

Llamentablement les denominacions catalanes supèrflues introduïdes per causa d'aquestes interpretacions, han estat recollides a la *Nomenclatura Oficial Catalana*, substituint, emperò, per *decàpter*, l'encara més artificios nom de *napoleó*.

BIBLIOGRAFIA

- BARCELÓ Y COMBIS, F. (1868): *Catálogo metódico de los peces que habitan o frecuentan las costas de las Islas Baleares*. Revista de los progresos de las Ciencias, t. 18, nº 3 y 4.
- BARCELÓ Y COMBIS, F. (1877): *Gymnetrus gladius* Cuv., y *Trygon altavela* Bonap. de las costas de Mallorca. *Actas de la Sociedad Española de Historia Natural*. Vol. 6. Madrid.
- BUEN, FERNANDO DE (1926): *Catálogo ictiológico del Mediterráneo español y de Marruecos*. Instituto Español de Oceanografía. Resultados de las Campañas. Vol. 2, p. 153-161.
- CISTERNAS, RAFAEL (1867): *Catálogo de los peces comestibles que se crían en las costas españolas del Mediterráneo y en los ríos y lagos de la provincia de Valencia*. Valencia: Imprenta de D. José Mateu Garín, a c. de Victorino León
- DELAROCHE, FRANÇOIS E. (1809): «Observations sur des poissons recueillis dans un voyage aux îles Baléares et Pythiuses». *Annales du Musée d'Histoire Naturelle de Paris*, vol. 13, p. 98-122.
- FERRER ALEDO, J. (1906): *Catálogo de los peces de Menorca*. Mahón: Imprenta de El porvenir del Obrero.
- FERRER ALEDO, J. (1906a): «Fauna de Menorca». *Revista de Menorca*, 1906, p. 180-181.
- FERRER ALEDO, J. (1930): «Catálogo de los peces de Menorca». *Revista de Menorca*, 1930, vol. 25.
- GIBERT, AGUSTÍ M^a (1913): *Fauna ictiológica de Catalunya*. Barcelona: J. Bartra Labor.
- LLORIS, D., J. RUCABADO, L. DEL CERRO, F. PORTAS, M. DEMESTRE, A. ROIG (1984): *Tots els peixos del mar català. I: Llistat de cites i referències*. Treballs de la Societat Catalana d'Ictiologia i Herpetologia, 1.

- LOZANO CABO, FERNANDO (1953): Monografía de los centracántidos mediterráneos, con un estudio especial de la biometría, biología y anatomía de *Spicara smarís* (L.). *Boletín del Instituto Español de Oceanografía*, nº 59.
- LOZANO CABO, FERNANDO (1963): *Nomenclatura ictiológica. Nombres científicos y vulgares de los peces españoles*. Trabajos del Instituto Español de Oceanografía, nº 31. Madrid.
- LOZANO Y REY, L. (1952): *Ictiología ibérica*. Tomo III. Peces Fisoclistos. Segunda parte. Madrid.
- MOREAU, ÉMILE (1881): *Histoire Naturelle des Poissons de la France*. París.
- J. NADAL FORTIÀ, JOAN (1981): *Els nostres peixos*. Departament de Biologia del Col·legi Universitari de Girona. Diputació de Girona. (255 pàgs.)
- NAVARRETE, ADOLFO (1898): *Manual de Ictiología Marina concretado a las especies alimenticias conocidas de las costas de España e Islas Baleares*. Madrid, 1898.
- ORELLANA, MARCOS ANTONIO DE (1802): *Catálogo d'els peixos qu'es crien, e peixquen en lo mar de Valencia*. València.
- PÉREZ ARCAS, LAUREANO (1923): *Ictiología Ibérica, o sea Catálogo de los peces marinos y de agua dulce que habitan o frecuentan las costas de la Península ibérica*. Revista de la Real Academia de Ciencias Exactas, Físicas y Naturales de Madrid, t. XIX, 4ª de la 2ª serie, 1920-1921, p. 1-192.
- PLANAS, A. & F. VIVES (1955): «Contribución a la sistemática de los centracántidos con un estudio especial de la biometría y la biología de la xucla (*Spicara chryselis* L.)». *Investigación Pesquera*, I, p. 87-135.
- RAMIS I RAMIS, JOAN (1814): *Specimen animalium, vegetabilium et mineralium in insula Minorica frequentiorum, ad normam Linnaeani systematis exaratum*. Magone Balearium: Excudebat Petrus Antonius Serra.
- RONDELET, GULIELMUS (1554): *Libri de Piscibus Marinis, in quibus verae piscium effigies expressae sunt*. Lugduni: imp. M. Bonhome.
- SPELBRINK, WALTER (1937): «Die Mittelmeerinseln Eivisa und Formentera.» *Butlletí de Dialectologia Catalana*. Vol. 24, p. 184-281 i vol. 25 (publicat en extret, 1937).

RESUM

S'han introduït errors, a voltes molt greus, tant en la proposició de noms estàndard com en l'establiment de sinònims entre ictionims catalans, per diversos motius:

- 1) Informacions errònies donades pels pescadors: El nom de *peix molar* atribuït a un dofí.
- 2) Consolidació de grafies falses: *mussola gravatxa*, en lloc de *mussola gavatxa*.
- 3) Extensió o reducció de l'abast semàntic d'un mot. *Clavellada*, aplicat abusivament a totes les rajades. *Bastina*, fet sinònim del mot *rajada*.

4) Mal ús de les sinònims científiques. S'ha interpretat erradament que *Spicara smarís* i *Spicara flexuosa* són sinònims i per tant també ho són els noms catalans respectius. Desfet l'error de la sinonímia científica no s'ha desfet la dels noms catalans, i així la *Nomenclatura Oficial Catalana* encara diu que el nom de xucla blanca és aplicable al gerret.

MOTS CLAU: ictionímia enquestes, grafies, valor semàntic, sinònims

ABSTRACT

Errors have been committed, some of them serious, both in proposing standard names and in establishing synonyms among Catalan fish names. The reasons for this are several:

- 1) Incorrect information from fishermen: the name *peix molar* associated with *dofi*.
- 2) Perpetuation of incorrect spellings: *mussola gravatxa* for *mussola gavatxa*.
- 3) Extension or restriction of the semantic range of a word: *clavellada* 'skate' applied indiscriminately to all rays (*rajades*). *Bastina* used as a synonym for *rajada*
- 4) Misinterpretation of different scientific names as synonyms. It has been assumed that *Spicara smaris* and *Spicara flexuosa* are synonyms, and hence the equivalent names in Catalan, too. Even when the confusion over the scientific names was resolved, the Catalan names were not corrected, so the *Nomenclatura Oficial Catalana* (Official Catalan Nomenclature) still says that the name *xucla blanca* can also be applied to the *gerret*.

KEY WORDS: ichthyonymy surveys, spelling, meaning, synonymy